

Александар Б. Лаковић

КАД ЈЕ И ПОКАЈАЊЕ НЕСТАЈАЊЕ

Драган Бошковић, *Отац*
Народна библиотека „Стефан Првовенчани”, Краљево, 2013.

Песник је археолог одсућности
Драган Бошковић

Непосредна и необично снажна импресија након читања књиге песама кратког и сводног наслова *Отац* Драгана Бошковића јесте утисак да одавно нисам имао привилегију да прочитам песничку књигу у којој је уједињено све време које памтимо и замишљамо, односно да је бескрајно трансвреме заступљено у готово свакој од двадесет и две песме, разврстане у девет циклуса, обележених бројевима. Бошковићеве песме су истовремено лоциране и у нашем окружењу и у старо и новозаветним документима и у другим епохама из ближе и даље прошлости („Када сам заволео сина Божијег”, „Божић 2011”, „Генисарет”, „Захарије”, „Анђели”, „Очево лице”, „Блажена Иванка од страха”, као и „Када бих био песник”, „Град и књиге”, „Читати поезију”). Та времена су складно уједињена оправданим и нада све функционалним „набујалим метафорама” и разбарушеним асоцијацијама, које често знају бити и опречне, али семантички потпуно оправдане („Књиге су ме научиле да се радујем пустошењу”). Исти је пример и са простором и са личностима, што документује песма „Још једна исповед”: „пресрећан што сам далеко, \ у недрима Закарпатја, \ што сам ту, \ у вама: \ \ Јеврејин, као свети Павле, \ грађанин Рима по рођењу, \ латин – под температуром, \ брат по мајци Исуса Назарећанина”.

Битно је рећи да један од повода песникових порука, иако не кључан и превреднован, јесте управо наше време, односно наше невреме

и наша неснађеност, збуњеност и неподношљивост („знам да нисам рођен за овај свет, \ нити на овом свету, \ а на други никако да крочим”), као и претећа „свеопшта одсутност створеног” и општа обездомљеност, која је овладала нама и нашим очекивањима, чак и сновиђењима. А парадигматични примери из прошлости, нарочито светитељи и сам Апсолут, представљени су нам као још једна посредна и компаративна критика и илустрација тренутног ништавила и пролазности („да сам само привид додира”), али нечесто и указују на потенцијалну, па и вечну аналогију нашег окружења са ранијим временским периодима и искушењима кроз историју, сугеришући да су времена увек смутна, више или мање, али да све зависи од тога јесу ли људи, нарочито уметници, моћни и достојни таквих искушења.

Не уочавамо учестале слике данашњег света и живота, али су и разуђене и узгред у песми изречене довољно убедљиве, као што је „дефиниција овога живота: \ Само да прође, \ чија права мера подношљивости јесте чудо”, а његови вредносни постулати су „поклони срама, \ вечите лажи тела и срца” и сусрети „само са неким другим собом”, док су житељи унижени, обесправљени, немоћни и опредмећени већ („кошмар, дете заборавља, \ конзерва којој је прошао рок трајања”). Присутне су и дуготрајне и горке представе страха и удвојености („на мом столу све дуже сенке”) и личног и колективног незнања („одјекује лака, бесмислена ноћ, \ много бесмисленија од смрти”; „често видим себе и ове песме \ тек као биографију провалија између неба и земље”). Стога је очекивана виртуелна и нестварна слика породичног дома („мирис једне немогуће куће, \ у којој само одјекују пољупци”). Песник не заборавља ни најновије друштвене епидемије („на сликама за пасош, све предивне девојке \ лице на провинцијалне кафанске певачице”).

Сем тога, још један појам одражава данашњи тренутак, а то је празнина („Празнину начини путем и видећеш пут као празнину”), која заговара и предвиђа човеково самоуништење и самоукидање. Наиме, данас је потребна стваралачка храброст и одговорност, нарочито да се укаже на губитак сопства, губитак суштог и насушног, губитак свести о себи, што све скупа предуго већ траје, уместо постојећих заблуда, илузија, виртуелности и празнине, а о којима се упорно пише, на шта је још Бомарше иронично опомињао: „Оно што није вредно да се говори, данас се пева”. Пристанак на празнину да би се празнина упознала, демистификовала, а накнадно и прецизно дефинисао њен негативан значај по све нас, јесте својеврсна опасност, да се и све оно вредно данас, преточи у обезвређени кошмарни мозаик, као што је то случај у нас са културом, традицијом, духовношћу, моралом, егзистенцијалним посртањима, а већ сутра ће бити и са читавим светом и животом.

Међутим, песниково и наше отуђено окружење, понављам, није одлучујући фактор који утиче на песников став према свету и животу. Оно што песнику омогућује да дубоко промишља, јесте прошлост. И њене вредности, као што су песништво, вера и философија. Они су симболи песниковог поимања света и живота, љубави и смрти, смисла и бесмисла, трајања и нестајања, пролазности и вечности.

Треба нагласити да песникове онтолошке представе надилазе оне очекиване и присутне у савременом песништву, не само у нашем. Наиме, Бошковић и у једном свом аутопоетском тексту, пита се да ли су песници они, на пример „стари мајстори”, који су у свом делу покушавали да скрију себе или пак, песници и уметници ренесансе који су себе уграђивали у своја дела. (Подсетимо да је Жан Кокто сматрао да није довољно да се поезији посвећујемо, већ јој се треба жртвовати). Одговор на ово питање проналазимо у зачетним реторичко-софистичким стиховима књиге, који су у исти мах и један од бројних Бошковићевих песничких програма:

Када бих умео да пишем,
написао бих књигу о великој срећи,
и великој несрећи,
о небу које није хумано
и човеку који ништа не жели,
о Богу Оцу који нас није оставио.

О песништву као жртви и епифанијском, у исто време, говоре стихови из песме Читати поезију : „и нема те, тако малене речи, \ коју не бих саслушао \ ако ми се обрати из дубина срца”.

Следећим стиховима: „Како изнова разумети одавно исписане странице неба \ када више не умемо да читамо; \ како се будити у неизговореним речима”, Бошковић не асоцира само на данашњу све већу удаљеност од прволиког ипостаса („Вратите нам Оца! ... Вратите нам, вратите! \ Погашена сунца”), већ дочарава слику данашњих модерних стваралаца који измишљају живот и дају себи и свом песништву и свету неки значај и дубину који уопште не постоји, иако су и сами савремени песници одавно свесни тога. Затим, не само да песници исписују себе у својим делима, већ то чине и „читаоци наше поезије: \ свуда траже себе, нас, делове својих тела”.

Сем тога, песник сетно-исповедно, у игривим асоцијацијама замишља (или сања): „А писао бих као стари мајстори, \ веран језику, \ који би ме лизао као тигрица младунче, \ као зрела жена сладолед”. У поменутом аутопоетском тексту песник иронично и опречно закључује о свеукупном песништву и песницима, а нарочито о данашњим:

„С обзиром на то да никада нисмо знали да пишемо, песништво је заправо само један промашај писања. Када бих умео да пишем, био бих песник. Нити умем да пишем, нити сам песник. И зато пишем.” Међутим, у стиховима уводне песме *Када бих био песник*, препознајемо песникове асоцијације на ону једну Малармеову песму чијој суштини сви песници теже:

Записао бих, као стари мајстори,
само једно име,
чисту песму.

Када бих умео да пишем, записао бих:
Терезија.

Ништа више.

С њима у дослуху су и стихови: „Покушавам често да се сетим оне лепе, \ ненapisане песме... дозреle песме која на светлу нестаје, песме о себи самој”.

Песник подсећа и да песма може бити само једна реч. Као што је љубав. Као што је песма. Као што је то, у овој пригоди, Терезија. Као што је Бог („Када бих умео да пишем, \ света птицо без крила, \ био бих само твој текст, \ хлеб у твом кљуну, \ зелена стаза и престо Бога”). Јер, на почетку и беше реч. Што, уосталом, читамо у завршном дистиху песме „Када сам заволео сина Божијег”: „Да, љубав је нема. \ Говор и поезија ту ништа не помажу”.

Не изненађује контрапункт и у доживљају песништва („све жели да га већ следећег трена нема, \ све жели да га заувек буде”). На једном полу су стихови („ни поезија више није сведок”), као и апокалиптичка најава „песничког Потопа”, а на другом је прихватљива хипербола („Има и оних, довољно великих речи, \ којима можемо померити земаљску куглу”). Нису ли те речи – реч, љубав, песма, анђеол, свети, мајка, Бог... У читању и тумачењу оваквих стихова све више расте осећање наше изневерености и одступања од овако потентних појава, моћних да промене и измене свет и живот, као и њихово памћење.

Стога, песник наслућује да је довољно „читати поезију, \ сваком новом песмом улазити у храм”). Штавише, поезијом се може „гонити време из овог света, \ заборављати на подневну жегу ... Зато остаје читати поезију, \ сваком новом песмом палити свећу, \ себи самом”. Да књига може значити спасење, окајање, али и бекство од наметнуте празнине говори песма „Град и књиге”: „Ослепоо од читања, \ дишем мирније него остарели љубавници”.

Са доста ироније, Бошковић сам одговара на наговештај предвиђа-ног и очекиваног умирања песништва и песника: „али не знају да ће по-следњи песник бити жена, \ без суда, идеје, става, \ а њена поетика афазизија”, што можемо тумачити као асоцијацију на Платонову сентен-цу: „Небеске ће се светиљке угасити заједно с последњим песником”.

Бошковић учестало, поред ироније, користи контраст и опреку између бројних бинома, одавно познатих, али увек инспиративних, и овом пригодом аутентично приказаних, искрено и промишљено, што није навика наших савремених стваралаца. У таквом односу су и пе-сме унутар ове књиге. Поменућу три, по мени, антологијске песме, необичне, неочекиване, иако су све на већ познату и коришћену тему. Песма „Анђели” (читај – новорођенче) као слава живота, иако са број-ним саветима, насупрот песама „Блажена Иванка од Страх” и „Те-стамент” чији први стихови гласе: „Данас ми је умрла мајка” у првој, и „Нећу више да живим” у другонаведеној песми. Нарочито је интен-зивна поетска драма, у средишној песми, када је у непосредном ко-штацу неспорно песниково убеђење и веровање у неуништивост човекове енергије са смрћу родитеља која се не може прихватити, не само на такав начин. У песми „Блажена Иванка од Страх” Бошковић вешто, еруптивно и мудро, без икаквог устезања и компромиса пева, одламајући делове свог бића и испуњавајући Толстојев захтев да у нај-бољим песмама песник мора бити истовремено и мислилац и умет-ник и критичар (што Драган Бошковић иначе јесте и што је већ посведочио својим досадашњим књижевним радом). И то мислилац као проницљиво и промишљајуће биће са циљем који други не виде, не чују и не осећају, уметник као изузетно емоционално и схватајуће биће, којем је нужан критичар као биће са мером.

Бошковић, дакле, из нашег окружења другачије види наш свет, на-ше памћење. Упркос изненађењу, морамо прихватити његове исправ-не и дубоке ставове и закључке. Нарочито, када је реч о општем заласку света и живота, гашењу речи и звезда, празнини која поприма обележје катаклизме. Еурипидова двојба да ли је смрт крај или поче-так у Бошковићевом лично-искуственем виђењу звучи овако моћно, тихо и поуздано:

Данас ми је умрла мајка,
и пожелео сам да сви умру, а она да остане жива,
и тако заправо и би:
она живи, а сви су мртви

Један од мотива који песника опседа јесте тајна нестајања. Шта све може нестати („будућност започиње и у себи нестаје”). Да ли постоје

нестајања или не, односно каква све нестајању могу бити. Чак и нестајање може бити трајање („Нећете умрети, \ остаће ваши трагови на површини нестајања”).

Затим, Драган Бошковић тврди да је и „покајање такође нестајање, а писање је кајање”, баш као што је и Кафка писао да је песништво равно молитви. Као што је и у сваком погледу и кварту развучена магла самоће угроженог појединца, чак и „у гомили пријатеља”.